

Облікова документація на пам'ятку археології

Писарівське селище черняхівської
культури (ур. Ферма), с. Писарівка
Писарівського старостату
Терешківської ТГ Полтавського району
Полтавської області

- 1 – Облікова картка — 28 арк.
- 2 – Історична довідка — 18 арк.
- 3 – Акт технічного стану — 14 арк.
- 4 – Акт стану збереження — 4 арк.
- 5 – Копія диплома — 1 арк.

65 арк.

Полтава-2022

Облікова картка

пам'ятки археології

I. Основні відомості

Найменування об'єкта

Писарівське селище черняхівської культури (ур. Ферма), с. Писарівка
Писарівського старостату Терешківської територіальної громади Полтавського району
Полтавської області.

Дата утворення об'єкта черняхівська культура (2 чв. I тис. н.е.).

Місцезнаходження:

КОАТУУ 5323484300:00:001:0041,
5323484300:00:001:0954,
5323484300:00:001:2095.

область Полтавська

район Полтавський

населений пункт (тип та назва) с. Писарівка

район населеного пункту (за наявності) північна околиця с. Писарівка (примикає з
північного заходу до могильника черняхівської культури і знаходиться в ур. Ферма), за
межами населеного пункту.

адреса (тип та назва вулиці, номер будинку) північна околиця села Писарівка,
поряд з рештками свиноферми на схилі надзаплавної тераси лівого берега річки Тагамлик,
за межами населеного пункту.

GPS координати

Географічні координати меж селища:

Назва\точки	Координати країв могильника, градуси, мінuti, секунди (датум WGS 84)	
	N	E
Північна точка	49° 26' 8.7304"N	34° 37' 59.3758"E
Південна точка*	49° 25' 58.5223"N	34° 37' 52.2453"E
Західна точка	49° 26' 0.0303"N	34° 37' 50.3776"E
Східна точка	49° 26' 3.4578" N	34° 38' 2.3269"E

*південна точка накладається на північно-західну частину могильника в ур. Ферма – пам'ятки археології місцевого значення (охоронний номер **2627-Пл**).

Геодезичні обміри здійснені за допомогою геодезичної станції GNSS Leica CS20 3.75G (власне обладнання Центру).

Орієнтовна територія об'єкта: площа, опис меж

Вперше поселення було виявлено у 1946 р., у ході розвідкових досліджень Дніпровської лівобережної експедиції спільно з науковцями Полтавського краєзнавчого музею. Вони з'ясували, що поселення займає схил першої надзаплавної лівої тераси, майже впритул примикає до берегу річки. Розмір площі, занятої поселенням, не була встановлена так як більша частина місцевості задернована. Зібрані при дослідженні рештки складаються із кісток тварин і уламків глиняного посуду. Серед зібраних уламків глиняних посудин були декілька фрагментів амфор римського часу.

Подальші археологічні дослідження пам'ятки були проведені під керівництвом Є. В. Махно у 1966-1967 рр. На території поселення було закладено три розвідкові розкопи загальною площею 86 квадратних метрів.

У 1986 році в ході розвідкових обстежень пов'язаних з укладанням «Зводу пам'яток історії та культури УРСР» О.Б. Супруненок та І.М. Гавриленко було встановлено, що значна його частина занята під посадку багаторічних трав. Це ускладнило збір підйомного матеріалу, і межі поселення були окреслені досить умовно.

Проведення археологічних досліджень у 2016 та 2021-2022 рр., де були здійсненні шурфування, зачистки та збір підйомного матеріалу, дало змогу точно окреслити межі пам'ятки. За допомогою геокоординування меж поширення знахідок встановлено площу пам'ятки, а також – стан збереженості вказаного поселення.

Селище простягається на 350 м по осі південний-захід – північний-схід. Південна межа пам'ятки знаходиться за 0,50 км північніше автотраси О 1719280 (Портнівка – Галущина Гребля) та за 0,2 км на північ від житлової забудови с. Писарівка. Південна і південно-східна межа поселення накладається на межі Писарівського ґрунтового могильника черняхівської культури в ур. Ферма.

На сьогодні площа пам'ятки окреслена в межах близько 3,77 га, розміри пам'ятки становлять 150 м (із заходу на схід) x 340 м (з півночі на південь).

* додаються графічні матеріали

Тип об'єкта (рекомендований)

- ☐ споруда
- ☐ комплекс
- ☒ визначне місце

Вид об'єкта (рекомендований)

- ☒ археологічний
- ☐ історичний
- ☐ монументальне мистецтво
- ☐ архітектура
- ☐ містобудування
- ☐ садово-паркове мистецтво

- ☐ ландшафт
- ☐ наука і техніка

Категорія (рекомендована)

- ☐ пам'ятка національного значення
- ☒ пам'ятка місцевого значення

Форма власності

- ☒ приватна
- ☒ комунальна
- ☒ державна
- ☐ не відомо

Уповноважена(ний) власником особа (орган): Відділ культури Терешківської територіальної громади Полтавського району Полтавської області. Керівник – Кравченко Дмитро Миколайович.

38762, Полтавська обл, Полтавський р-н, с. Терешки, вул. Шевченка, буд. 1-А, контактний телефон (066) 960-03-52, e-mail: radatereshki.org@gmail.com.

Користувач: відповідно до публічної кадастрової карти територія Писарівського ґрунтового могильника розміщується в межах таких земельних ділянок:

5323484300:00:001:0041 – державна власність, землі сільськогосподарського призначення, площа 2,972 га.

5323484300:00:001:0954 – комунальна власність, землі сільськогосподарського призначення, площа 5,0244 га.

5323484300:00:001:2095 – приватна власність, землі сільськогосподарського призначення (для ведення ОСГ), площа 5,98 га.

(зазначаються повна назва юридичної особи та ідентифікаційний код або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи, серія і номер паспорта, дата його видачі й ким виданий, дані про реєстрацію за місцем постійного мешкання).

II. Характеристика об'єкта

Опис території, на якій знаходиться об'єкт

- ☐ історичний центр
- ☐ міський ландшафт
- ☐ сільський ландшафт
- ☐ індустріальний ландшафт

- ☐ паркова (зелена) зона
- ☒ сільськогосподарські землі
- ☐ заповідні території
- ☐ ліс
- ☐ дно водних об'єктів
- ☐ інше _____

Роль об'єкта в навколишньому середовищі

- ☐ об'єкт домінує / є домінантою
- ☐ частина регулярної забудови
- ☐ видимий при безпосередньому наближенні
- ☐ вгадується (простежуються окремі елементи)
- ☐ об'єкт відмічений на місцевості (трасування тощо)
- ☒ сліди об'єкта на поверхні відсутні
- ☒ інше: ділянка сільськогосподарських земель та лісосмуги.

Просторові характеристики об'єкта

Писарівське селище черняхівської культури (ур. Ферма) розташоване на схилі та краю підвищення надзаплавної лівому березі р. Тагамлик (ліва притока р. Ворскли лівобережного басейну р. Дніпро), простягається на 350 м по осі південний-захід – північний-схід від села вздовж русла річки. Займає край підвищення лівого берега, що витягнутий з півночі на південь (у меридіональному напрямку), яке повторює контур за течією річки, що тече зі сходу в широтному напрямку від с. Козельщина. По краю цього тераси лівого берега в цій місцевості розташовані кілька курганних груп (сс. Козельщина, Новий Тагамлик) та низка хатищ Нової доби. У південній частині тераса має крутий ухил до урізу води.

Південна межа пам'ятки знаходиться за 0,50 км північніше автотраси О 1719280 (Портнівка – Галущина Гребля) та за 0,2 км на північ від житлової забудови с. Писарівка. Південна і південно-східна межа поселення накладається на межі могильника ранньослов'янського часу (черняхівської культури) в ур. Ферма.

На сьогодні площа пам'ятки окреслена в межах близько 3,77 га, розміри пам'ятки становлять 150 м (із заходу на схід) x 340 м (з півночі на південь).

Культурна цінність об'єкта

☐ археологічна	☒ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ історична	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ монументальне мистецтво	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ архітектура	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ містобудування	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ садово-паркове мистецтво	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ культурний ландшафт	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ наука і техніка	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний

Оцінка автентичності та цінності об'єкта з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду

Писарівське селище черняхівської культури враховуючи свою специфіку було виявлено випадково під час господарських робіт влітку 1946 р. і одразу привернуло неабияку увагу археологів. Така пильна увага науковців до цієї пам'ятки пов'язана з тим що у 40-60-хх рр. XX ст. приділялася досить значна увага до вивчення черняхівської культури з намаганням визначити її етнічну складову. Тим більше ґрунтовим могильникам, які виявляли принагідно під час господарських робіт. На той час вже були проведені незначні роботи на могильниках черняхівської культури поблизу с. Кантемирівка (М.Я. Рудинський) Полтавський (кол. Чутівський) район, Лохвицький могильник поблизу м. Лохвиці у с. Піски (Д.Т. Березовець).

Вперше археологічні дослідження були проведені І.І. Ляпушкіним та Г.О. Сидоренко у 1946 р. Ними були виявлені фрагменти посудин разом з кісточками тощо.

Вперше об'єкт археології було паспортизовано 1951 року – Паспорт від 7.08.1951 року на селище і могильник (автор А. Фуремс – стар. науковий співробітник Полтавського державного краєзнавчого музею).

Подальші археологічні дослідження пам'ятки були проведені під керівництвом Є. В. Махно у 1966-1967 рр. На території поселення було закладено три розвідкові розкопи загальною площею 86 квадратних метрів.

Результатом цікавості до цієї пам'ятки цього було й те, що у 1964 р. та 1972 р. облікова документація на зазначену пам'ятку поновлювалася (її авторами були, відповідно, Пасько Г.М. та Рукась В.Я.). Місцезнаходження самого селища на той час було чітко не визначено, як і не визначено охоронну зону.

У 1980 році Г.О. Сидоренко, завідувачкою відділу історії Полтавського краєзнавчого музею, було створено облікову документацію для могильника. У 1982 році було укладене зобов'язання про охорону селища і могильника, та акт технічного огляду археологічної пам'ятки.

Рішенням виконкому Полтавської обласної Ради депутатів трудящих від 23.04.1984 року № 247 було розділено окремо пам'ятки поселення та могильника.

У 2016 році завідувачим відділом КЗ «Центру охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради В.В. Шерстюком було проведено археологічні

обстеження на території могильника та селища черняхівської культури біля с. Писарівка тодішньої Писарівської сільської ради Новосанжарського району.

У 2020 році Наказом Міністерства культури, молоді та спорту України № 1062 від 25.02.2020 р. його статус був закріплений і присвоєний охоронний номер **2628-Пл.**

У 2021-2022 роках працівниками КЗ «Центру охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради було проведено моніторингові археологічні обстеження на території Терешківської об'єднаної територіальної громади Полтавського району.

Стислий опис характерних властивостей об'єкта, що становлять його історико-культурну цінність

Писарівське селище черняхівської культури (ур. Ферма) розташоване на схилі та краю підвищення надзапавної лівому березі р. Тагамлик (ліва притока р. Ворскли лівобережного басейну р. Дніпро). Займає край підвищення лівого берега, що витягнутий з півночі на південь (у меридіональному напрямку), яке повторює контур за течією річки, що тече зі сходу в широтному напрямку від с. Козельщина.

Вказана пам'ятка на сьогодні налічує більше ніж півстолітню історію дослідження. Писарівське селище черняхівської культури було виявлено випадково під час господарських робіт влітку 1946 р. Вперше археологічні дослідження були проведені І. І. Ляпушкіним та Г. О. Сидоренко у 1946 р. Ними були виявлені фрагменти посудин разом з кісточками, які підібрали селянки, були ними захоронення за 200-300 метрів від могильника, ближче до річки під кущами. Як виявилось при подальшому дослідженні території, захоронення кісток разом з уламками посудин відбулося на території поселення культури. Розмір площі, занятої поселенням, не була встановлена так як більша частина місцевості задернована. Зібрані при дослідженні рештки складаються із кісток тварин і уламків глиняного посуду. Серед зібраних уламків глиняних посудин були декілька фрагментів амфор римського часу.

Під час археологічних досліджень 1966-1967 рр. на території поселення було закладено три розвідкові розкопи загальною площею 86 квадратних метрів, у результаті чого було зафіксовано культурний шар поселення, розчищено дві господарські ями, заповнені кістками тварин та великою кількістю шматків глиняної обмазки (понад 200). На поверхні і в культурному шарі містилася гончарна, переважно шорстка, черняхівська кераміка. Ліпна кераміка з колекції складає 50 % і належить скоріш за все до ранньослов'янського шару поселення (середина – третя чверть I тис.). Також в культурному шарі траплялися окремі людські кістки зі зруйнованих поховань черняхівського могильника. Зараз велика ділянка, де були розкопки, заасфальтована, а решта території поселення засіяна багаторічними травами. Основна маса черепків належить до таких самих посудин, виготовленими на гончарному крузі, як і в могильнику, що знаходиться поруч.

Результатом цікавості до цієї пам'ятки було й те, що у 1964 р. та 1972 р. облікова документація на зазначену пам'ятку поновлювалася (її авторами були, відповідно, Пасько Г. М. та Рукась В. Я.). Це може свідчити про те, що місцезнаходження самого селища було чітко не визначено, як і не визначено було охоронну зону.

У 1980 році Г. О. Сидоренко, заввідвучкою відділу історії Полтавського краєзнавчого музею, було створено облікову документацію для могильника. У 1982 році було укладене зобов'язання про охорону селища і могильника, та акт технічного огляду археологічної пам'ятки.

І лише рішенням виконкому Полтавської обласної Ради депутатів трудящих від 23.04.1984 року № 247 було розділено окремо пам'ятки поселення від могильника.

У 2020 році Наказом Міністерства культури, молоді та спорту України № 1062 від 25.02.2020 р. його статус був закріплений, і присвоєний охоронний номер **2628-Пл.**

На території селища відзначено два своєрідних «хатища» черняхівської культури, решток стародавніх садиб, що вирізняються більшим скупченням культурних решток (уламків кераміки, кісток тварин тощо). Одне з них, на південній периферії поселення, вирізняється їх концентрацією на невеликому пагорбі, розмірами бл. 25х30 м.

У північно-східній частині зафіксовано відсоткове переважання (у порівнянні з південною) ліпної кераміки, що в цілому може свідчити про хронологічне просування території селища з півночі на південь, де згодом відбулося «накладання» території поселення на ділянку вже існуючого могильника.

На північ від межі селища знаходиться курганоподібне підвищення «хатища» XVIII-XIX ст.

Знахідки з поселення репрезентовані класичним набором фрагментів ліпного, кружального та античного імпортного посуду. У південній та південно-східній частині селища ці знахідки значною мірою доповнюються фрагментами посуду зі слідами вторинного випалу, що, знову ж таки, свідчить про часткове перекривання культурними нашаруваннями поселення первісної ділянки ґрунтового могильника.

Також на території селища трапляються нечисленні знахідки фрагментів ліпного посуду доби пізньої бронзи.

Колекція знахідок зберігається у фондах Інституту археології НАН України (колекція № 867).

Охоронні зони навколо пам'ятки археології не визначені.

Додатково

Перелік складових (для комплексу, ансамблю)

Функціональне використання

Історичні (первісні) функції	Сучасна функція	Відповідність сучасної функції вимогам охорони
☐ державно-адміністративні установи ☐ науково-освітні установи ☐ культурні установи ☐ медичні установи ☐ фінансово-економічні установи ☒ житлові ☐ промислові та виробничі ☐ інженерно-транспортні ☐ фортифікаційні та військово-інженерні ☐ культові ☐ монументи ☐ поховання та некрополі ☐ інше _____	Сільськогосподарські угіддя ділянка лісосмуги	☒ сприяє збереженню ☒ завдає незначної шкоди ☐ завдає значної шкоди ☐ потребує беззастережної зміни користувача

Перелік негативних чинників (загроз), що позначаються на об'єкті

У цілому стан збереженості Писарівського селища черняхівської культури ближче до задовільного. В центральній частині селища в останні роки був утворений котлован по забору ґрунту – розмірами 13х10 м, та орієнтовною площею – 130 м², глибиною до 1,5 метра. У відвалах та стінках котловану траплялися знахідки черняхівського кружального посуду, кісток тварин тощо. Внаслідок закладення даного котловану було зруйновано ділянку площею близько 130 м² у центральній частині Писарівського селища черняхівської культури. На сьогодні територія поселення використовується під сільськогосподарські угіддя – розорюється, невелика частина задернована.

Рекомендований режим використання об'єкта культурної спадщини

Пам'ятка потребує незначних заходів охорони, встановлення обмеження неглибокої оранки та припинення діяльності самовільного кар'єру по виборці ґрунту.

Джерела та література

Архівні джерела

Архів ілюстрацій по пам'яткам черняхівської культури Полтавщини. Полтава, 2022. 49 арк. Спр. №1105.

Писарівський ранньослов'янський могильник. Полтавська обл., Новосанжарський р-н, с. Писарівка: Паспорт пам'ятника археології; [Сидоренко Г.О., 30.VIII.1980 р.]. Робочий архів ЦОДПА. 4 арк.

Селище і могильник. Полтавська обл., Новосанжарський р-н, с. Писарівка: Паспорт пам'ятника археології; [Фуремс А., 7.VIII.1951 р.]. Робочий архів ЦОДПА. 2 арк.

Селище і могильник. Полтавська обл., Новосанжарський р-н, с. Писарівка: Паспорт пам'ятника археології; [Пасько Г.М., 9.V.1964 р.]. Робочий архів ЦОДПА. 2 арк.

Селище і могильник. Полтавська обл., Новосанжарський р-н, с. Писарівка: Паспорт пам'ятника археології; [Рукась В.Я., 10.XII.1972 р.]. Робочий архів ЦОДПА. 2 арк.

Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская область). Машинопис; польовий опис. Полтава, 1986. НА ЦОДПА. Ф.е. Спр. 49. Арк. 32.

Супруненко А.Б., Гавриленко И.Н. Альбом к отчету о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская область). Ілюстрації. Полтава, 1986. НА ЦОДПА. Ф. е. Спр. 50. Рис. 73.

Фонд Є. В. Махно. Черкасская обл., Сумська обл., Полтавська обл. НА ІА НАН України. – Ф. 33 (Фонд Махно). Спр. 62. Писарівка. Арк. 1-6.

Шерстюк В. В. Звіт про розвідки на Полтавщині у 2016 р. НА ЦОДПА.

Література

Абашина Н. С. Магомедов Б.В., Рейда Р.М. Пам'ятки черняхівської культури Полтавської області. Київ: ІА НАН України, 2019. С.78. № 212.

Колекції Наукових фондів Інституту археології НАН України. Каталог /Н.В. Блажевич, Н.Б. Бурдо, І. С. Вітрик, А. О. Денисова, І. В. Карашевич, Є. Г. Карнаух, В. М. Корпусова, Л.В. Павленко, Н. О. Сон. К.: Академперіодика, 2007. С. 333.

Ляпушкин И. И. Памятники культуры «полей погребений» первой половины I тыс. до н.э. Днепровского Лесостепного Левобережья (по материалам полевых исследований 1940, 1945-1958 гг. СА. М., 1950. Т. XIII. С. 16, рис 3.

Ляпушкин И.И. Из истории Левобережной Украины в эпоху железа. СА. XI. М.: Наука, 1949. С. 385-395.

Ляпушкин И. И. Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа. М.: Наука, 1961. МИА №104. С. 171.

Ляпушкин И. И. Памятники культуры полей погребений Левобережья Днепра // КСИИМК. XXXIII. М.-Л., 1950. С. 29-38.

Ляпушкин И. И. Поселение эпохи железа в бассейне реки Ворсклы. КСИИМК. XXI. 1947. С.96-98.

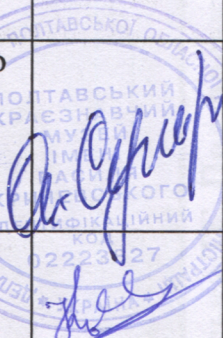
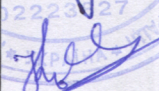
Махно Е. В. Памятники черняховской культуры на территории УССР (материалы к составлению археологической карты). М.: Наука, 1960. МИА №82. С.41.

Махно Е. В., Рутковская Л.М. Разведки 1966 г. В Полтавской области. Археологические исследования в Украине в 1965-1966 гг. Киев, 1967. Вып. I. С. 217-222.

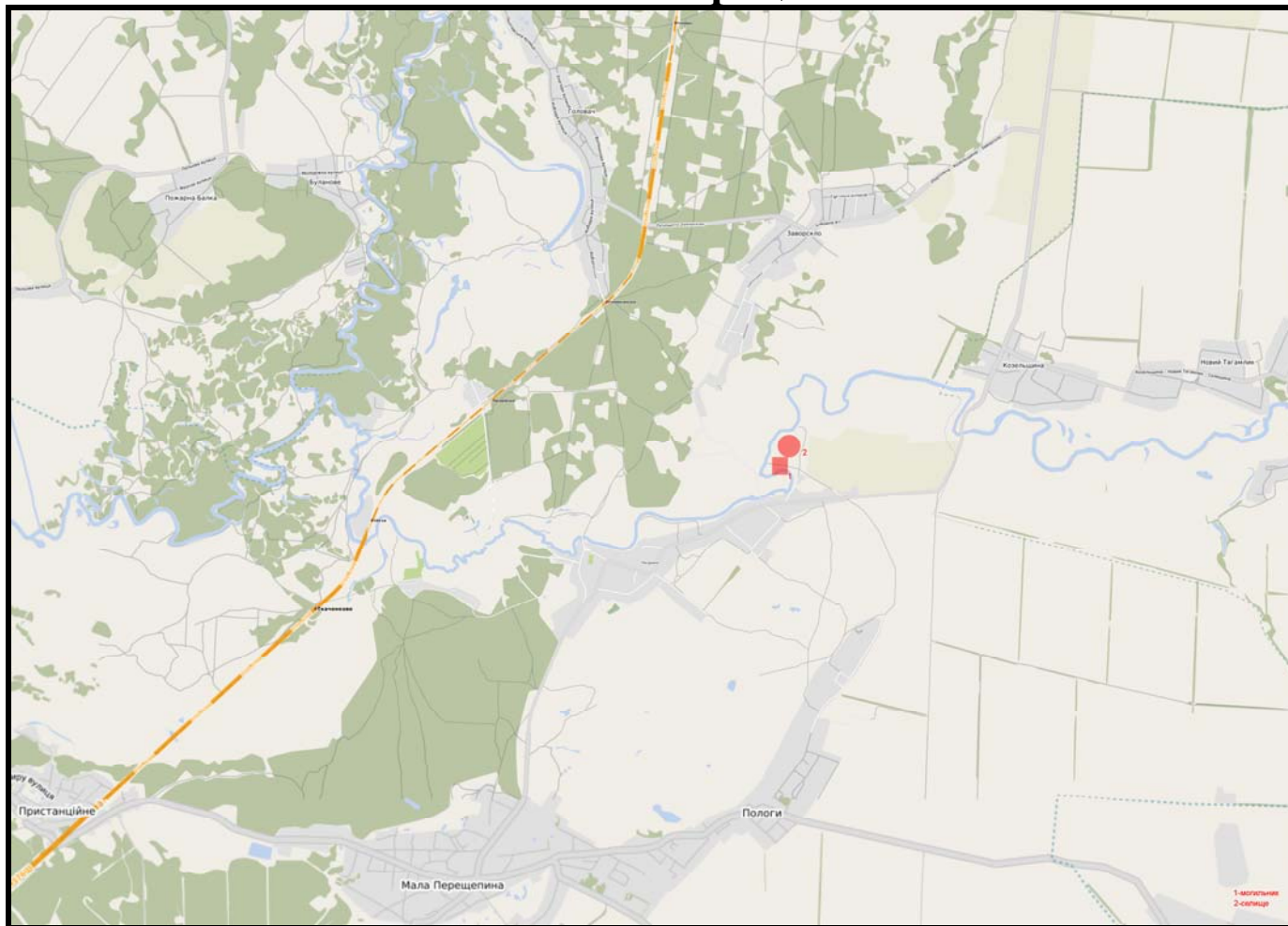
Махно Е.В. Разведки Левобережного отряда. Археологические исследования в Украине в 1967 г. Киев, 1968. Вып. II. С. 199-202.

Мокляк В.О. Писарівка с. Поселення – черняхівська культура (III-V ст. н.е.), ранньослов'янський час (середина-третя чверть I тис. н. е.). Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область, Новосанжарський район. Полтава: Дивосвіт, 2007. С. 121-122.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Директор Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради	Магістр історії, педагогіка і методика середньої освіти	В. В. Шерстюк		11.12.2022
Директор Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського.	Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник	О. Б. Супруненко		11.12.2022
Зав. відділом Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради	Магістр історії та методики викладання історії	М. В. Коваленко		11.12.2022

Ілюстрації

- 1. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Селище (1) та могильник (2) черняхівської культури (ур. Ферма). Місце розташування. Загальна схема.**

Основа: карта OSM, програмне забезпечення – SAS Planet.

2. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.

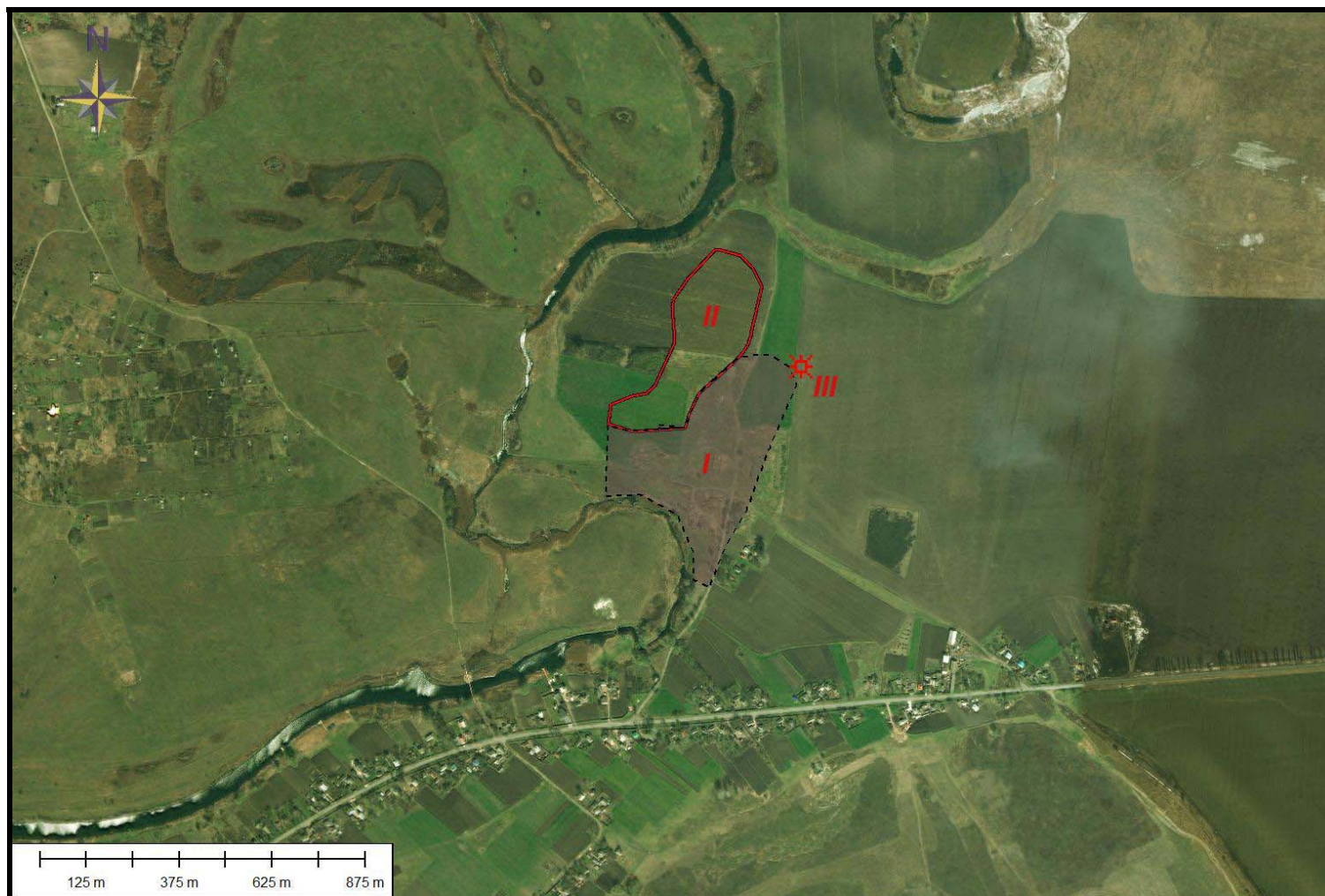
Селище та могильник черняхівської культури (ур. Ферма).

Місце розташування. Римськими цифрами позначено: I – могильник; II – селище; III – курган.

Основа: М-36-94-А. – Полтава. М 1:50 000. – Сост. По мат-лам съёмки 1954 г.. Обновл. В 1977 г. –

Генеральный штаб. – Изд. 1975.

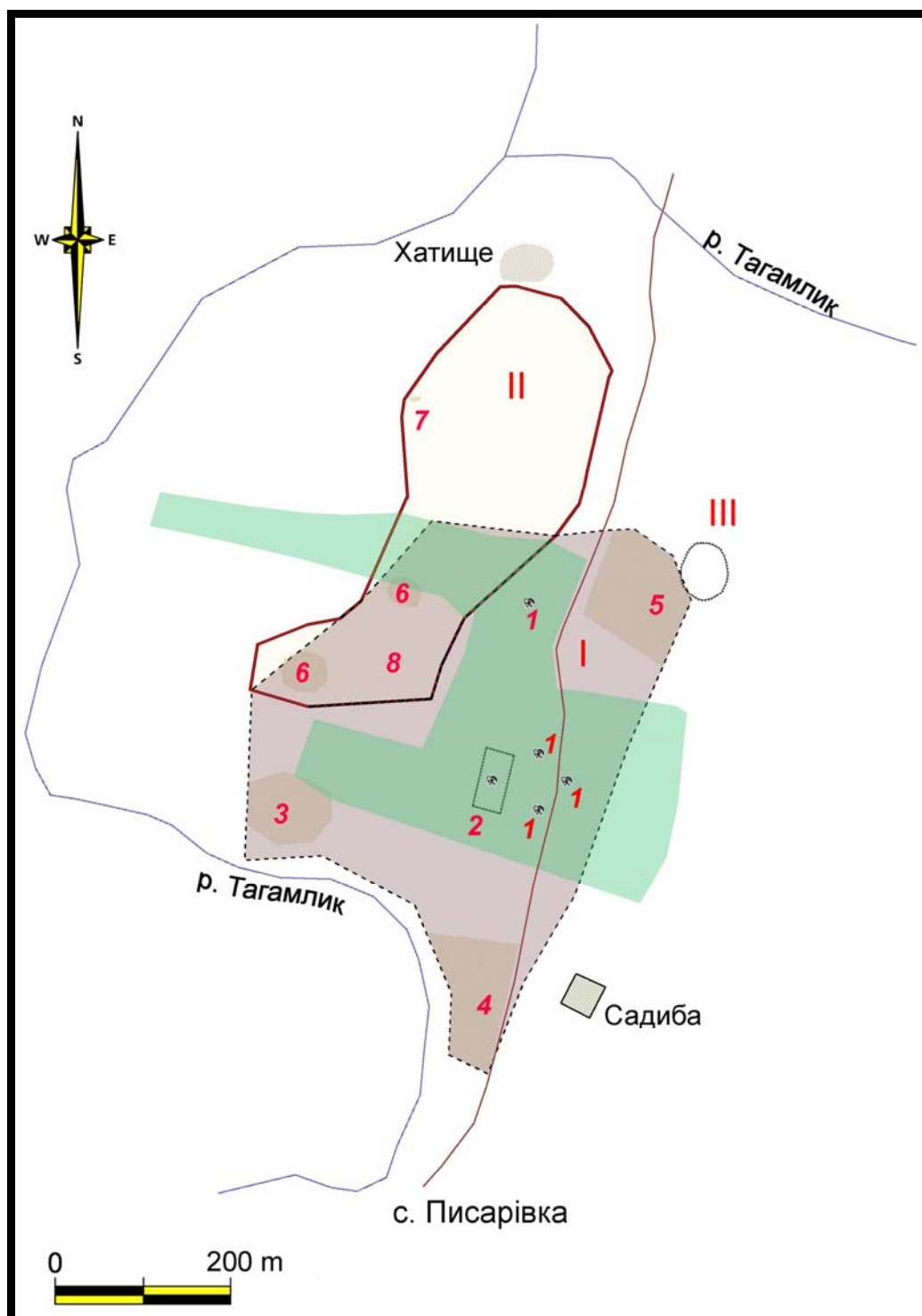
3. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.

Селище та могильник черняхівської культури (ур. Ферма).

План розташування. Римськими цифрами позначено: I – могильник; II – селище; III – курган.

Основа: космічний знімок Bing, програмне забезпечення – SAS Planet.

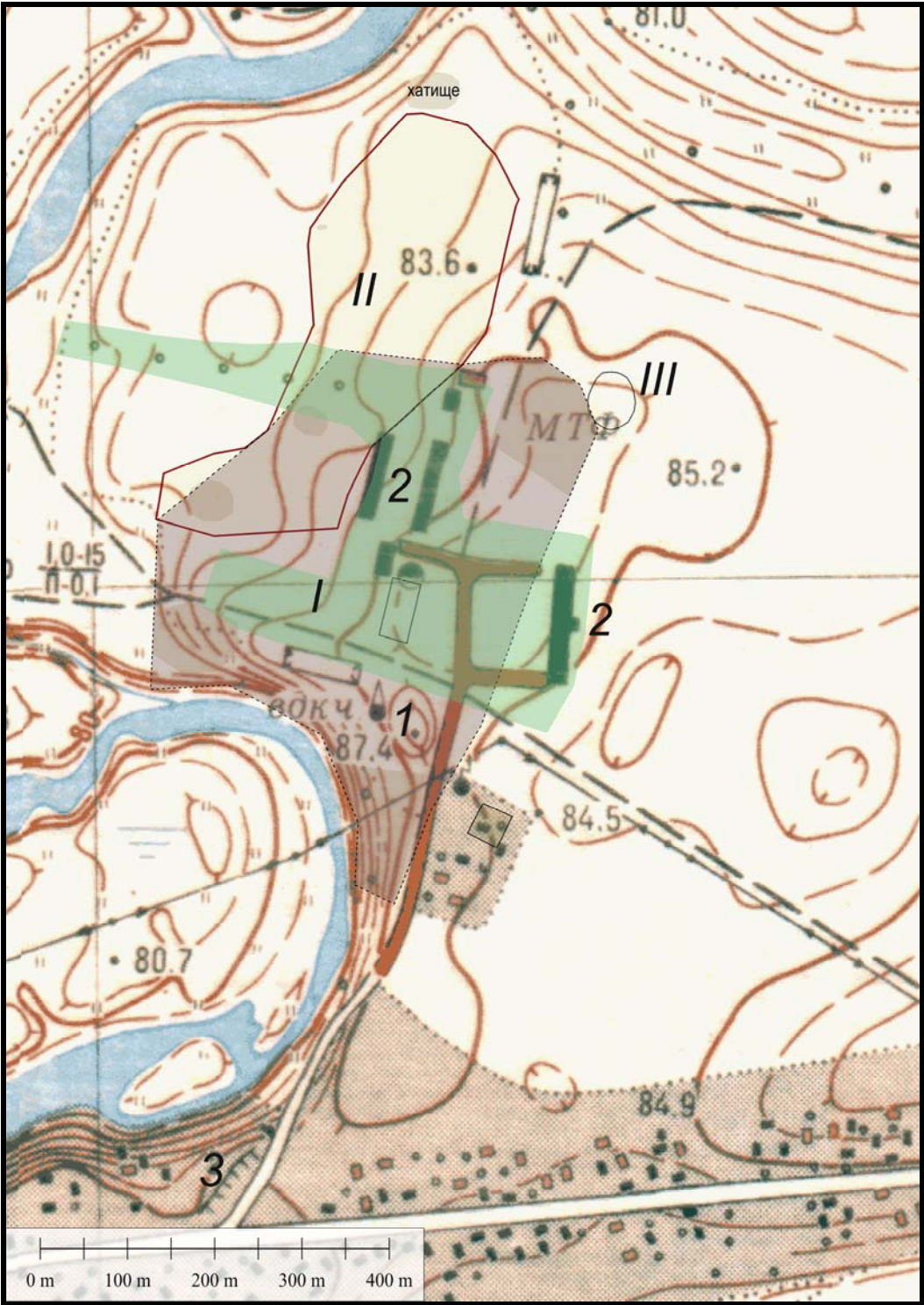
4. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Селище та могильник черняхівської культури (ур. Ферма).

Детальний план.

Цифрами позначено: I – могильник: 1 – шурфи 2016 р.; 2 – котлован решток силосної ями 1940-х рр.; 3 – ділянка скупчення знахідок доби пізньої бронзи; 4 – південна периферія зі знахідками доби бронзи, раннього заліза та черняхівської культури, 5 – ділянка з окремими знахідками кераміки з могильника біля кургану; II – селище: 6 – місця скупчення археологічних знахідок (рештки садиб); 7 – місце скупчення знахідок ліпної кераміки; 8 – ділянка накладання знахідок з могильника на ділянку поширення матеріалів селища.

III – курган (Курган I/2016 р.).

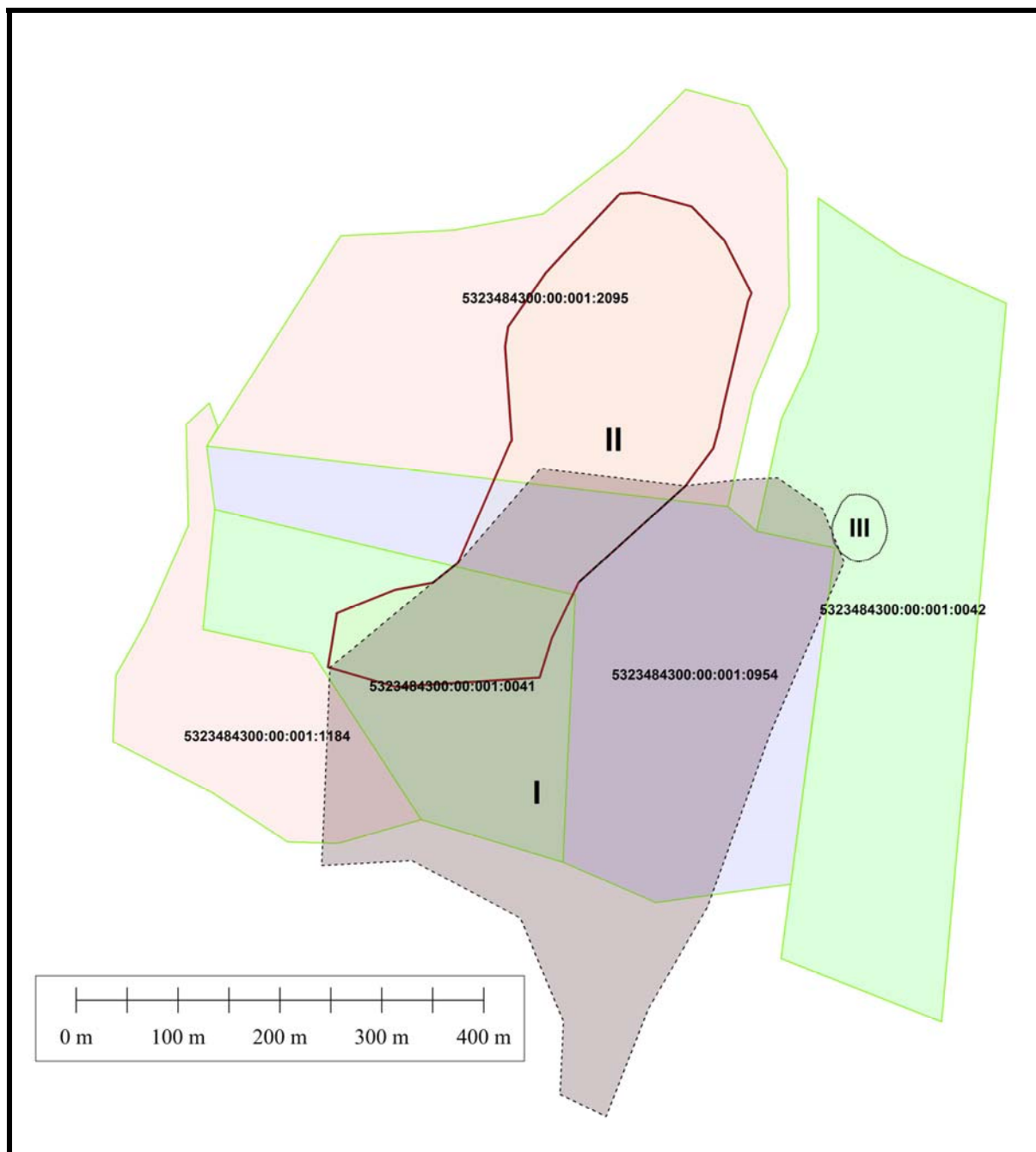

**5. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Селище та могильник черняхівської культури (ур. Ферма).
План на карті 1980-х рр.**

Основа: X-40-65-A-б-1. М 1:10 000. Вид. 1980-х гг.

Цифрами позначено: I – могильник; II – селище, III – курган (Курган I/2016 р.). 1 – ймовірне місце розташування кургану, відносною висотою 4,0 м у 1930-х рр.; 2 – споруди МТФ, що ще існували в 1980-х рр.

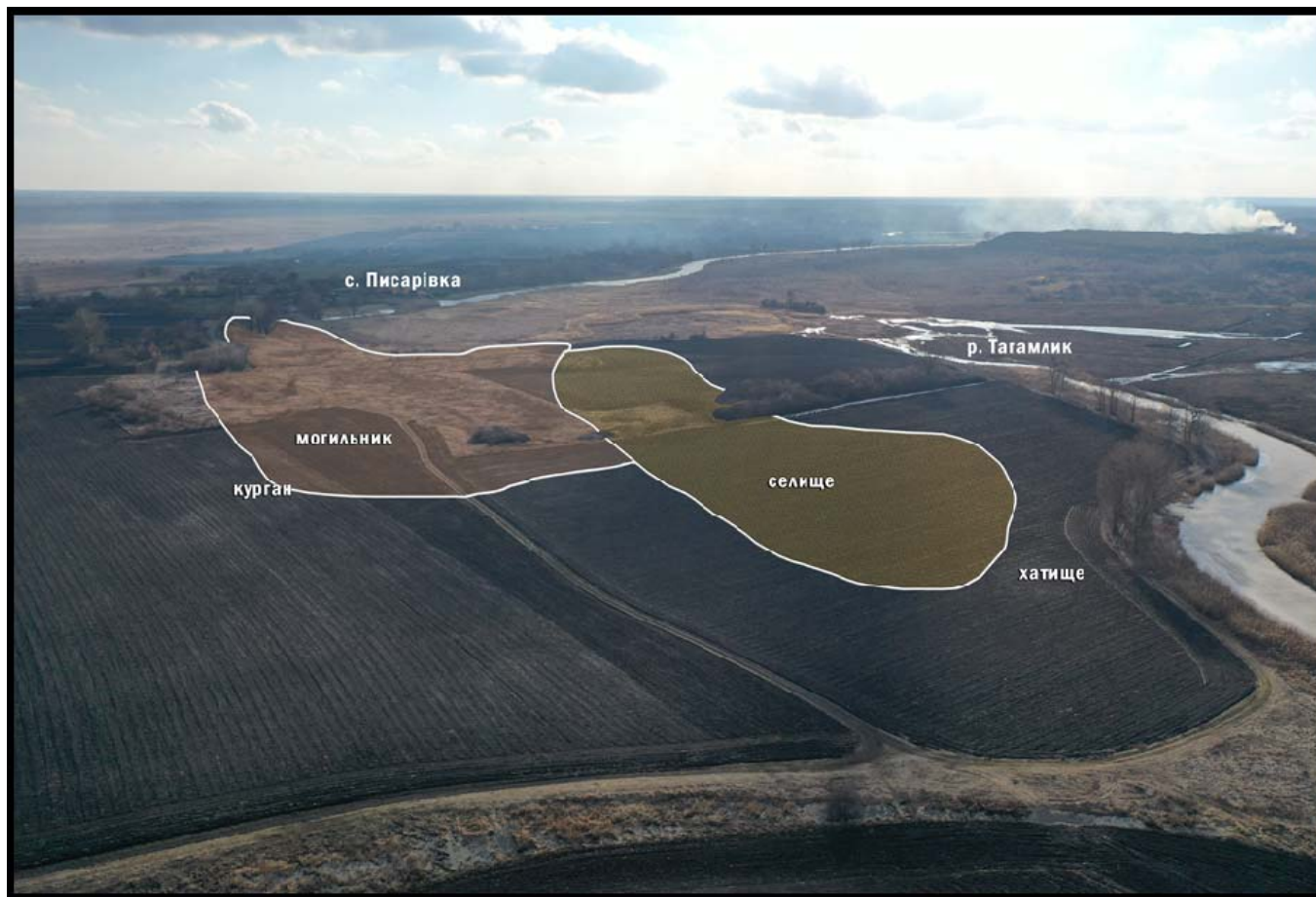
6. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Селище та могильник черняхівської культури (ур. Ферма). Територія пам'яток та об'єктів на зареєстрованих земельних ділянках з відповідними кадастровими номерами.

Основа: відкриті дані земельного кадастру України.

Цифрами позначено: I – могильник; II – селище, III – курган (Курган I/2016 р.).

Кольорами показані земельні ділянки державної (зелений колір), комунальної (синій) та приватної (червоний) форм власності.

7. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Селище та могильник черняхівської культури (ур. Ферма).
Загальний вигляд із північного сходу. Фото з квадрокоптера, лютий 2022 р

8-9. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Писарівське селище черняхівської культури.

Загальний вигляд з південного заходу та півночі.

Фото, лютий 2022 р.

10. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Писарівське селище черняхівської культури.
Вигляд на північну частину поселення, з південного сходу.
Фото, лютий 2022 р.

11. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Писарівське селище черняхівської культури.
Вигляд на центральну частину поселення, з південного сходу.
Фото, лютий 2022 р.

12. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Писарівське селище черняхівської культури.
Вигляд на північну частину поселення, із заходу. На задньому плані – курган 1/2016. Фото, лютий 2022 р.

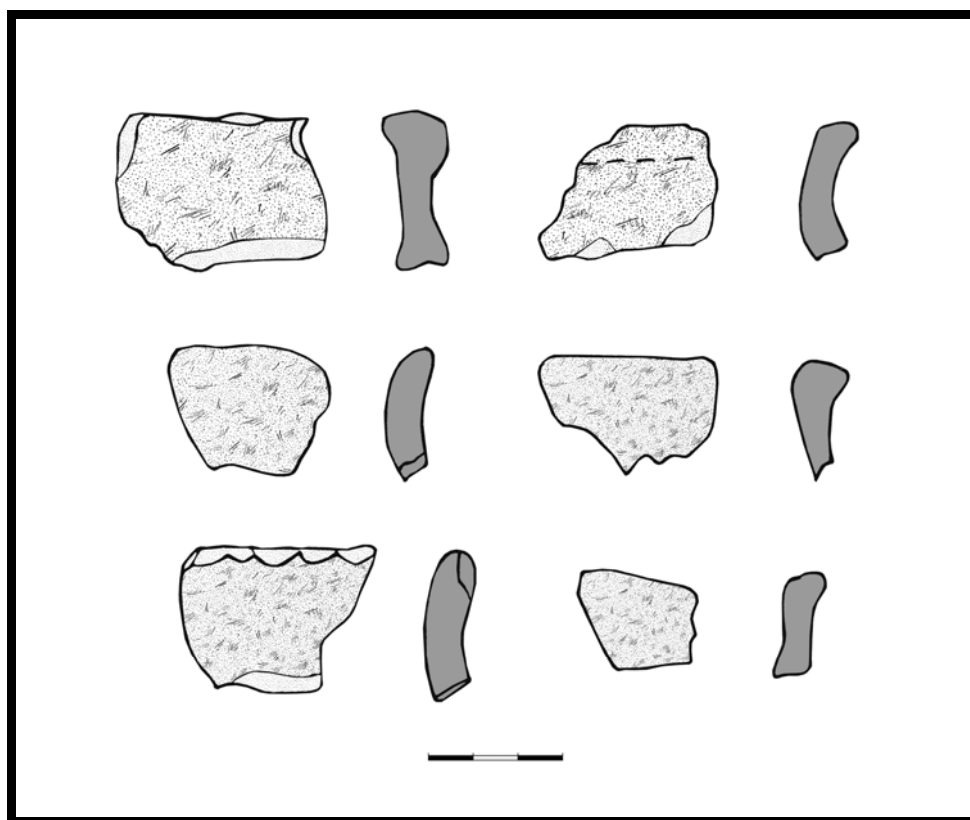

13. Писарівка с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Писарівське селище черняхівської культури.
Вигляд на центральну частину поселення, з півдня.
Фото, лютий 2022 р.

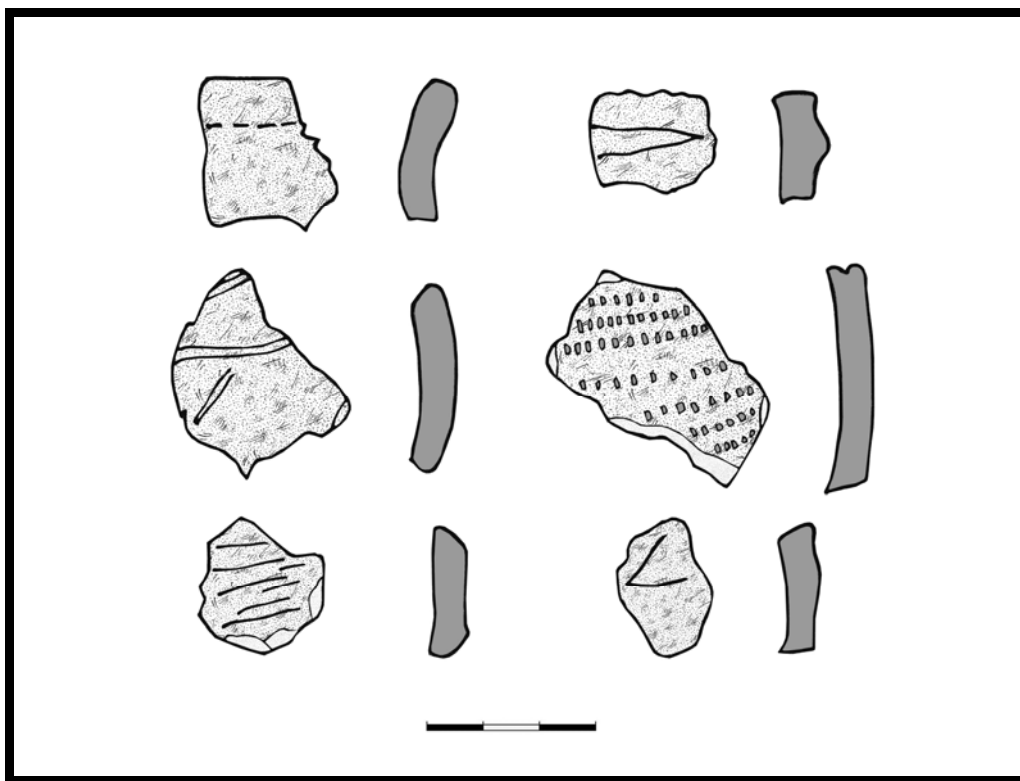
14. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного посуду доби пізньої бронзи. *Фото.*

15. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного посуду доби пізньої бронзи. *Рисунок*

16. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного черняхівського посуду з селища. *Фото.*

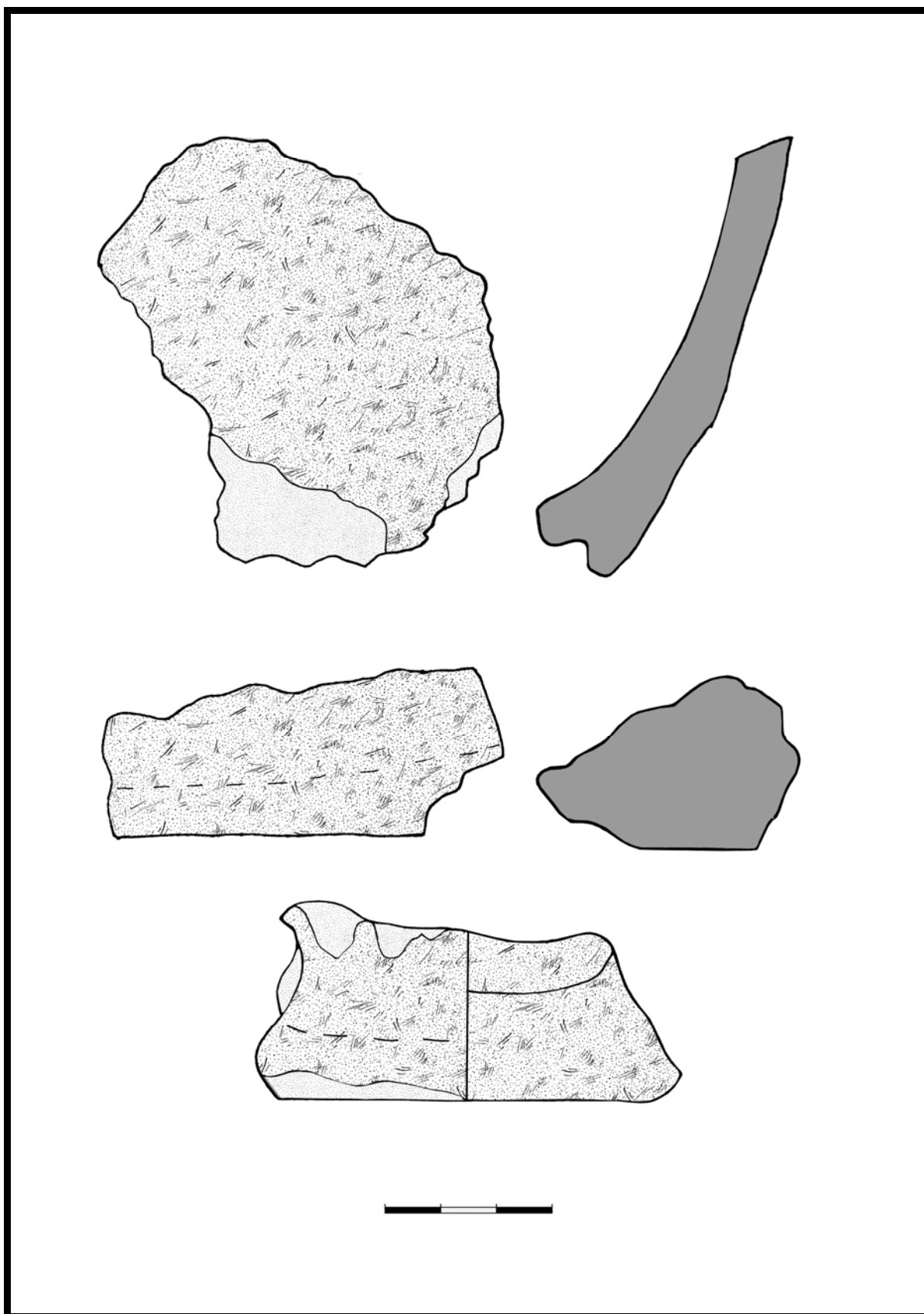

17. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного черняхівського посуду з селища. *Рисунок.*

18-19. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного черняхівського посуду з селища. Фото.

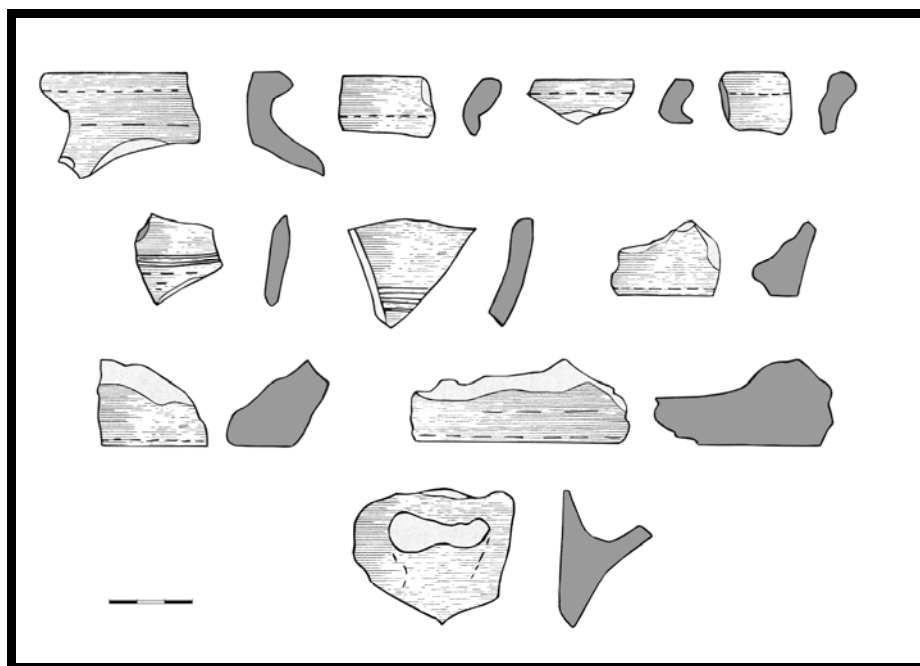

20. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного черняхівського посуду з селища. Рисунок.

21. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки кружального кухонного посуду з селища. Фото.

22. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки кружального кухонного посуду з селища. Рисунок.

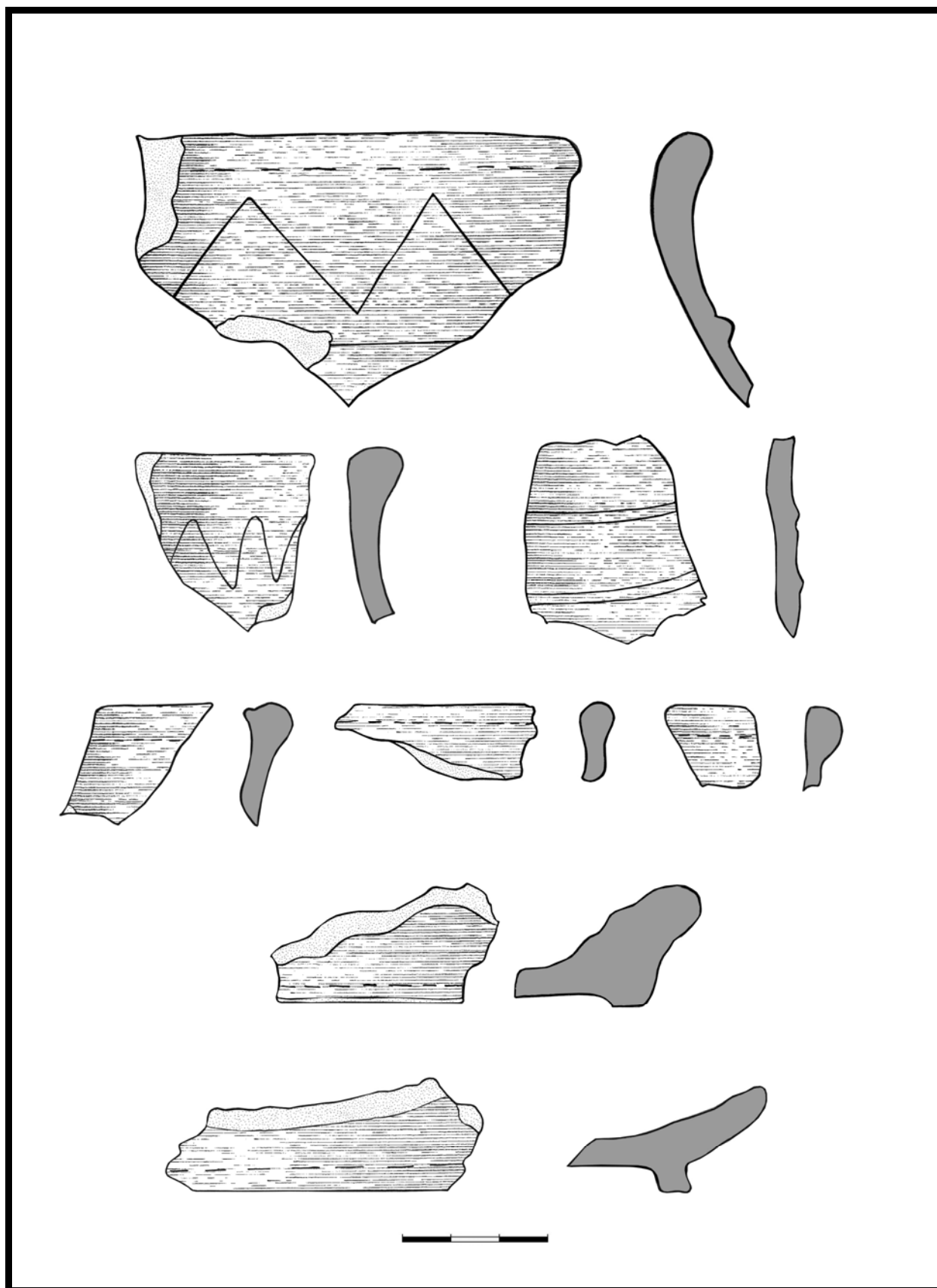

23. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки кружального кухонного посуду з селища. Фото.

24. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки черняхівського сіро- та чорнолискованого посуду. Фото.

25. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки черняхівського сіро- та чорнолискованого посуду. *Рисунок*

26. Писарівське селище черняхівської культури. Некерамічні знахідки з одного з «хатищ» черняхівської культури в південній частині селища (№6 на плані). Фото.

Коротка історична довідка об'єкта культурної спадщини

Писарівське селище черняхівської культури (ур.Ферма) (друга чверть I тис. н.е.) Село Писарівка, Терешківської ТГ Полтавського району, Полтавської області

Залишки поселення знаходяться у за 472 м (азимут 40°) на північний захід від північній частині села, поряд з могильником черняхівської культури, частково його перекриваючи.

Розташований у північній частині села, на північно західному схилі першої надзаплавної тераси лівого берега р. Тагамлик– лівої притоки р. Ворскла, лівобічного басейну р. Дніпро.

Виявлене І.І. Ляпушкіним та Г.О. Сидоренко у 1946 р., у ході Дніпровської лівобережної експедиції спільно з науковцями Полтавського краєзнавчого музею. Під час відвідування села у однієї з жительок виявлено одну миску з могильника, пристосовану для висадки квітів (на дні була просвердлена дірочка). Фрагменти посудин разом з кісточками, які підібрали селянки, були ними захоронені за 200-300 метрів від могильника, ближче до річки під кущами. Як виявилось при подальшому дослідженні території, захоронення кісток разом з уламками посудин відбулося на території поселення культури «полів поховань».

Поселення розташоване на схилі першої надзаплавної лівої тераси, майже впритул примикає до берегу річки. Розмір площі, занятої поселенням, не була встановлена так як більша частина місцевості задернована. Зібрані при дослідженні рештки складаються із кісток тварин і уламків глиняного посуду. Серед зібраних уламків глиняних посудин були декілька фрагментів амфор римського часу.

У 1966-1967 рр. Є.В. Махно було проведення дослідження місцевості. На території поселення було закладено три розвідкові розкопи загальною площею 86 квадратних метрів, у результаті чого було зафіксовано культурний шар поселення, розчищено дві господарські ями, заповнені кістками тварин та великою кількістю шматків глиняної обмазки (понад 200). Як на поверхні поселення, так і в культурному шарі було знайдено кістки тварин і уламки керамічного гончарного та ліпного посуду в однаковому співвідношенні. За інформацією В.О. Мокляка.

Основна маса черепків належить до таких самих посудин, виготовленими на гончарному крузі, як і в могильнику, що знаходиться

поруч. За результати досліджень І.І. Ляпушкіна, рештки посуду зовнішністю нічим не відрізняються від посудин Черняхівського могильника і інших аналогічних йому пам'ятників, але Є.В. Махно стурдує, що наявні невеликі відмінності у вигляді відсутності кільцевої ніжки. У культурному шарі зустрічалися також окремі кістки зі зруйнованих поховань черняхівської культури. Значна їх кількість мала шерехату поверхню.

Подальші дослідження були проведені О.Б. Супруненьком та І.Н. Гавриленко у 1986 році. Під час огляду території поселення було виявлено, що значна його частина занята під посадку багаторічних трав, що ускладнило збір підйомного матеріалу.

Перша фіксова спроба паспортизації поселення відноситься до 1951 року, на основі експедиції І.І. Ляпушкіна, старшим науковим працівником Полтавського державного краєзнавчого музею А. Фуремс. Спочатку паспорти поєднували поселення черняхівської культури та ранньослов'янського часу та могильник в один пам'ятник археології. У 1972 році були встановлені археологічний знак та межі охоронної зони. У 1980 році Г.О. Сидоренко, заввідвучкою відділу історії Полтавського краєзнавчого музею, було створено окрему документацію для поселення. У 1982 році було складене зобов'язання про охорону селища і могильника та акт технічного огляду археологічної пам'ятки.

GPS координати

Географічні координати меж селища:

Назва\точки	Координати країв могильника, градуси, мінути, секунди (datum WGS 84)	
	N	E
Північна точка	49° 26' 8.7304"N	34° 37' 59.3758"E
Південна точка*	49° 25' 58.5223"N	34° 37' 52.2453"E
Західна точка	49° 26' 0.0303"N	34° 37' 50.3776"E
Східна точка	49° 26' 3.4578" N	34° 38' 2.3269"E

*південна точка накладається на північно-західну частину могильника в ур. Ферма – пам'ятки археології місцевого значення (охоронний номер 2627-Пл).

На території селища відзначено два своєрідних «хатища» черняхівської культури, решток стародавніх садиб, що вирізняються більшим скупченням культурних решток (уламків кераміки, кісток тварин тощо). Одне з них, на південній периферії поселення, вирізняється їх концентрацією на невеликому пагорбі, розмірами бл. 25x30 м.

У північно-східній частині зафіксовано відсоткове переважання (у порівнянні з південною) ліпної кераміки, що в цілому може свідчити про

хронологічне просування території селища з півночі на південь, де згодом відбулося «накладання» території поселення на ділянку вже існуючого могильника.

На північ від межі селища знаходиться курганоподібне підвищення «хатища» XVIII-XIX ст.

Знахідки з поселення репрезентовані класичним набором фрагментів ліпного, кружального та античного імпортного посуду. У південній та південно-східній частині селища ці знахідки значною мірою доповнюються фрагментами посуду зі слідами вторинного випалу, що, знову ж таки, свідчить про часткове перекривання культурними нашаруваннями поселення первісної ділянки ґрунтового могильника.

Також на території селища трапляються нечисленні знахідки фрагментів ліпного посуду доби пізньої бронзи.

Колекція знахідок зберігається у фондах Інституту археології НАН України (колекція № 867).

Джерела та література

Архівні джерела

Архів ілюстрацій по пам'яткам черняхівської культури Полтавщини. Полтава, 2022. 49 арк. Спр. №1105.

Писарівський ранньослов'янський могильник. Полтавська обл., Новосанжарський р-н, с. Писарівка: Паспорт пам'ятника археології; [Сидоренко Г.О., 30.VIII.1980 р.]. Робочий архів ЦОДПА. 4 арк.

Селище і могильник. Полтавська обл., Новосанжарський р-н, с. Писарівка: Паспорт пам'ятника археології; [Фуремс А., 7.VIII.1951 р.]. Робочий архів ЦОДПА. 2 арк.

Селище і могильник. Полтавська обл., Новосанжарський р-н, с. Писарівка: Паспорт пам'ятника археології; [Пасько Г.М., 9.V.1964 р.]. Робочий архів ЦОДПА. 2 арк.

Селище і могильник. Полтавська обл., Новосанжарський р-н, с. Писарівка: Паспорт пам'ятника археології; [Рукась В.Я., 10.XII.1972 р.]. Робочий архів ЦОДПА. 2 арк.

Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская область). Машинопис; польовий опис. Полтава, 1986. НА ЦОДПА. Ф.е. Спр. 49. Арк. 32.

Супруненко А.Б., Гавриленко И.Н. Альбом к отчету о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская область). Ілюстрації. Полтава, 1986. НА ЦОДПА. Ф. е. Спр. 50. Рис. 73.

Фонд Є. В. Махно. Черкасская обл., Сумська обл., Полтавська обл. НА ІА НАН України. – Ф. 33 (Фонд Махно). Спр. 62. Писарівка. Арк. 1-6.

Шерстюк В. В. Звіт про розвідки на Полтавщині у 2016 р. НА ЦОДПА.

Література

Абашина Н. С. Магомедов Б.В., Рейда Р.М. Пам'ятки черняхівської культури Полтавської області. Київ: ІА НАН України, 2019. С.78. № 212.

Колекції Наукових фондів Інституту археології НАН України. Каталог /Н.В. Блажевич, Н.Б. Бурдо, І. С. Вітрик, А. О. Денисова, І. В. Карашевич, Є. Г. Карнаух, В. М. Корпусова, Л.В. Павленко, Н. О. Сон. К.: Академперіодика, 2007. С. 333.

Ляпушкин И. И. Памятники культуры «полей погребений» первой половины I тыс. до н.э. Днепроовского Лесостепного Левобережья (по материалам полевых изысканий 1940, 1945-1958 гг. СА. М., 1950. Т. XIII. С. 16, рис 3.

Ляпушкин И.И. Из истории Левобережной Украины в эпоху железа. СА. XI. М.: Наука, 1949. С. 385-395.

Ляпушкин И. И. Днепроовское Лесостепное Левобережье в эпоху железа. М.: Наука, 1961. МИА №104. С. 171.

Ляпушкин И. И. Памятники культуры полей погребений Левобережья Днепра // КСИИМК. XXXIII. М.-Л., 1950. С. 29-38.

Ляпушкин И. И. Поселение эпохи железа в бассейне реки Ворсклы. КСИИМК. XXI. 1947. С.96-98.

Махно Е. В. Памятники черняховской культуры на территории УССР (материалы к составлению археологической карты). М.: Наука, 1960. МИА №82. С.41.

Махно Е. В., Рутковская Л.М. Разведки 1966 г. В Полтавской области. Археологические исследование в Украине в 1965-1966 гг. Киев, 1967. Вып. I. С. 217-222.

Махно Е.В. Разведки Левобережного отряда. Археологические исследование в Украине в 1967 г. Киев, 1968. Вып. II. С. 199-202.

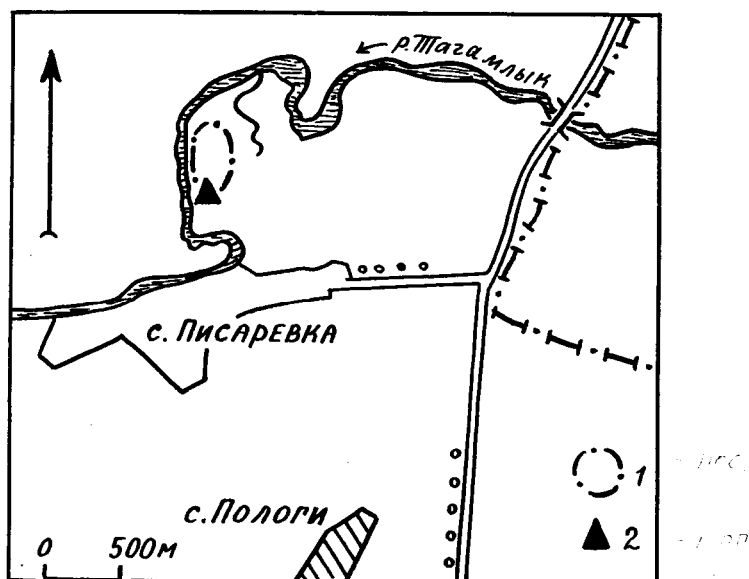
Мокляк В.О. Писарівка с. Поселення – черняхівська культура (III-V ст. н.е.), ранньослов'янський час (середина-третья четверть I тис. н. е.). Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область, Новосанжарський район. Полтава: Дивосвіт, 2007. С. 121-122.

Директор КЗ «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради **В. В. Шерстюк/**

Директор Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, кандидат історичних наук **О.Б. Супруненко/**

Ілюстрації
до короткої історичної довідки об'єкта культурної спадщини

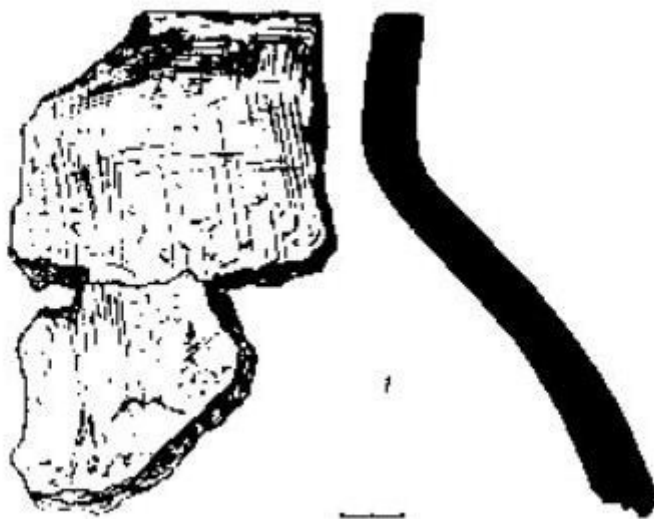

1. План поселення та могильника черняхівської культури с. Писарівка
(за матеріалами особистого фонду Г. Некрасової).

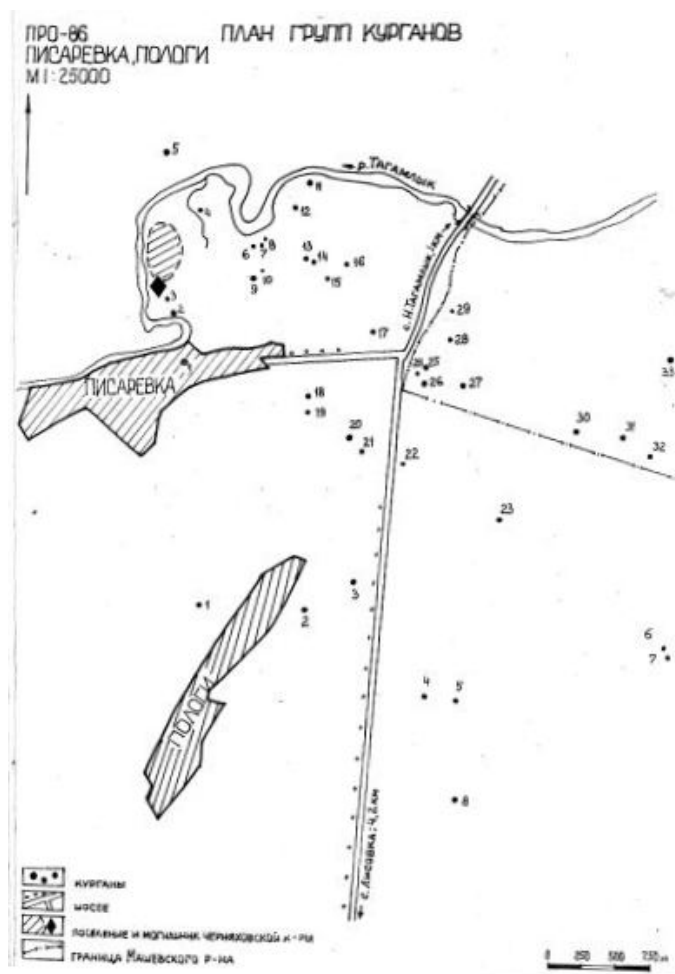

2. Знахідки із поселення та могильника черняхівської культури с. Писарівка
(за матеріалами особистого фонду Г. Некрасової).

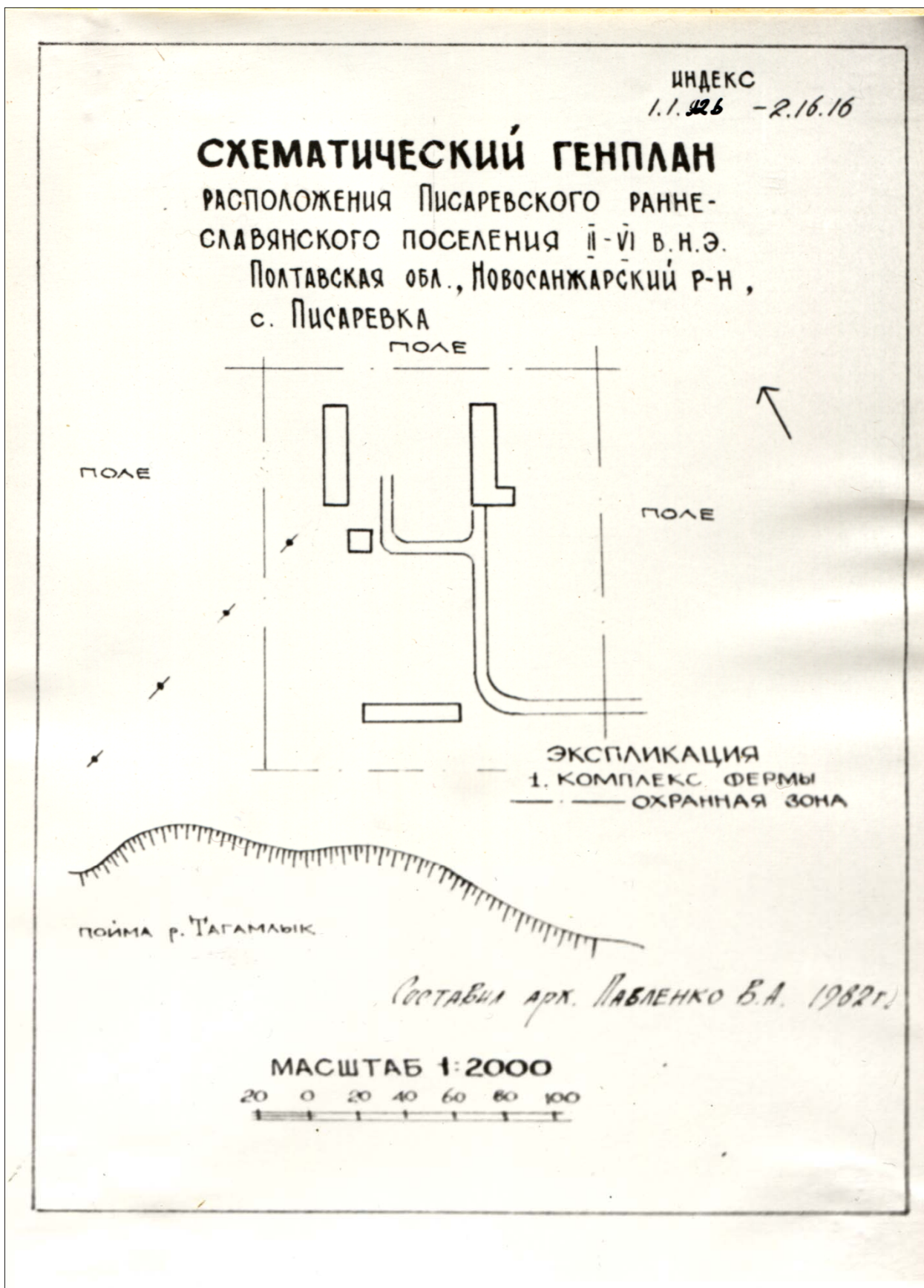

3. Знахідка із селища в с. Писарівка. Уламок великої гончарної посудини
(за Є. В. Махно, 1967 р.).

4. План поселення та могильника черняхівської культури с. Писарівка
(за О.Б. Супруненко, І.Н. Гавриленко 1986 р.).

5. Схематичний план поселення черняхівської культури в с. Писарівка
(за В. Павленко 1982 р.)

6-7. Фото поселення черняхівської культури с. Писарівка
(фото В. Павленко 1982 р.)

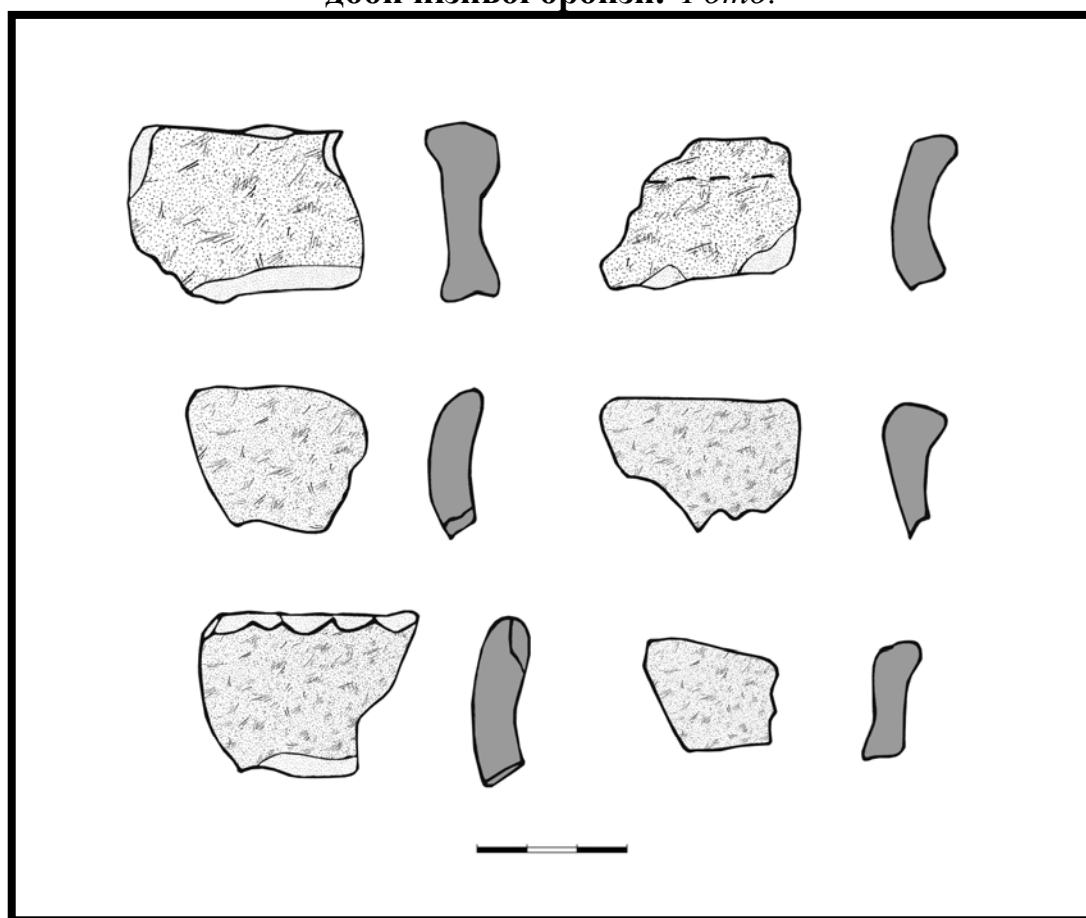

8. Фото місця, де свого часу було встановлено охоронний знак.
(фото В. Павленко 1982 р.)

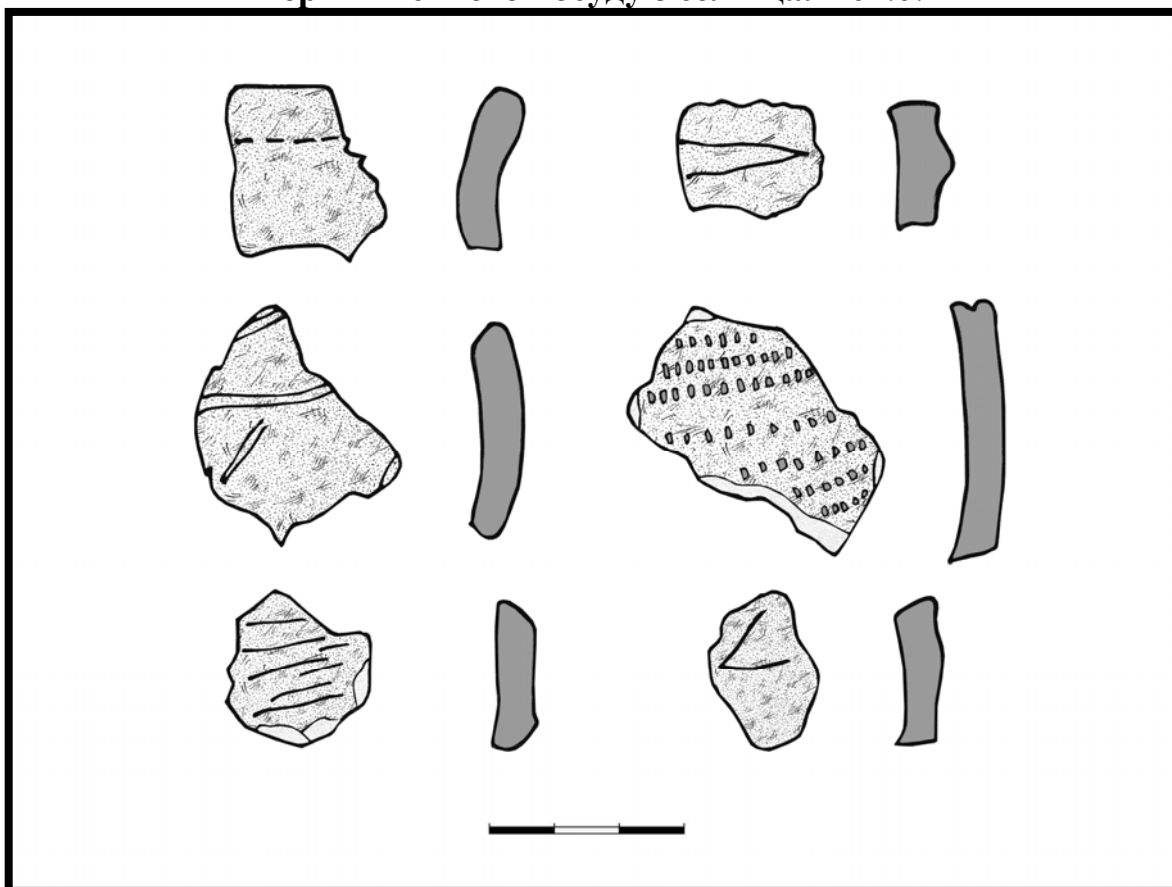
9. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного посуду доби пізньої бронзи. Фото.

10. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного посуду доби пізньої бронзи. Рисунок

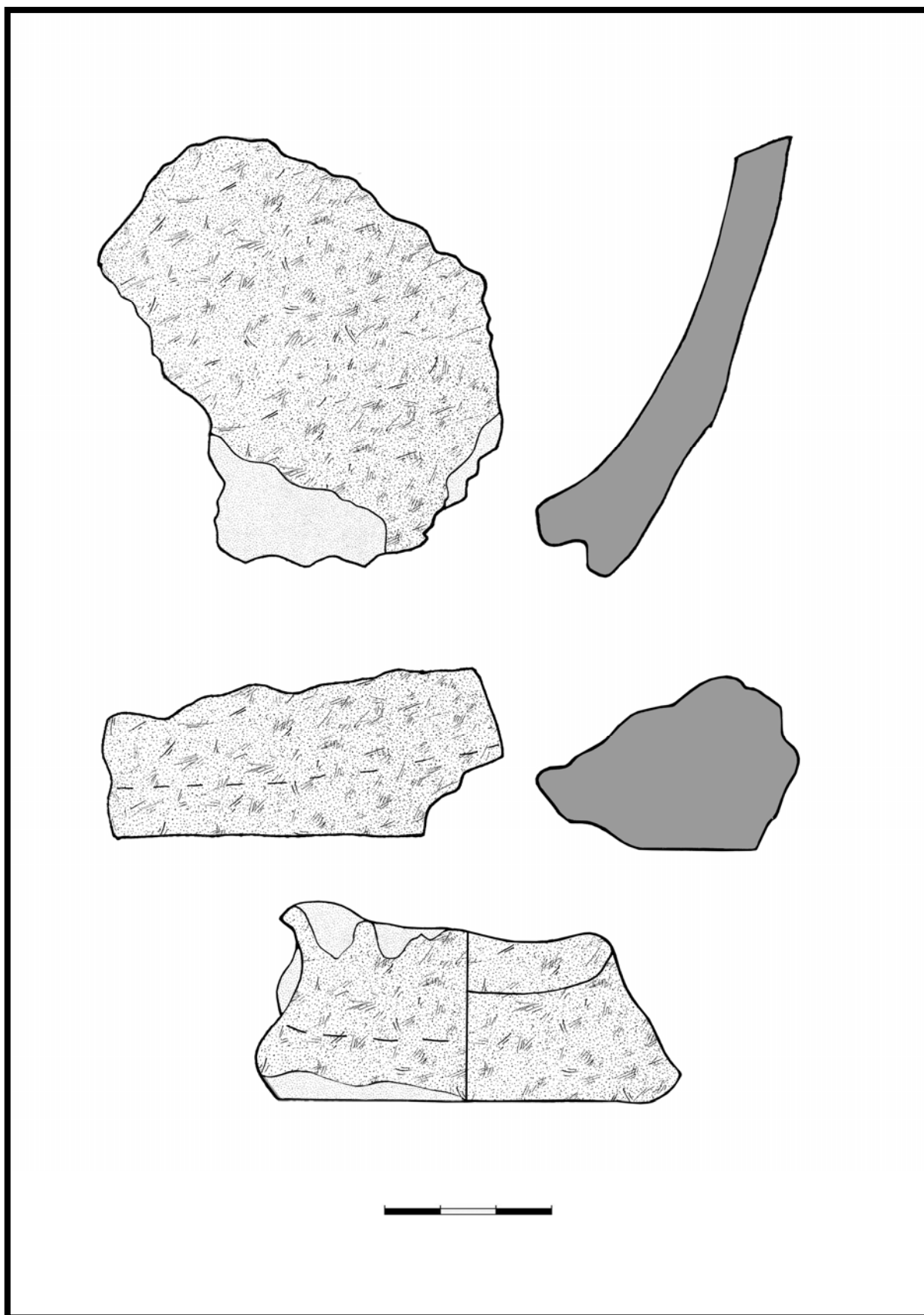
11. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного черняхівського посуду з селища. Фото.

12. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного черняхівського посуду з селища. Рисунок.

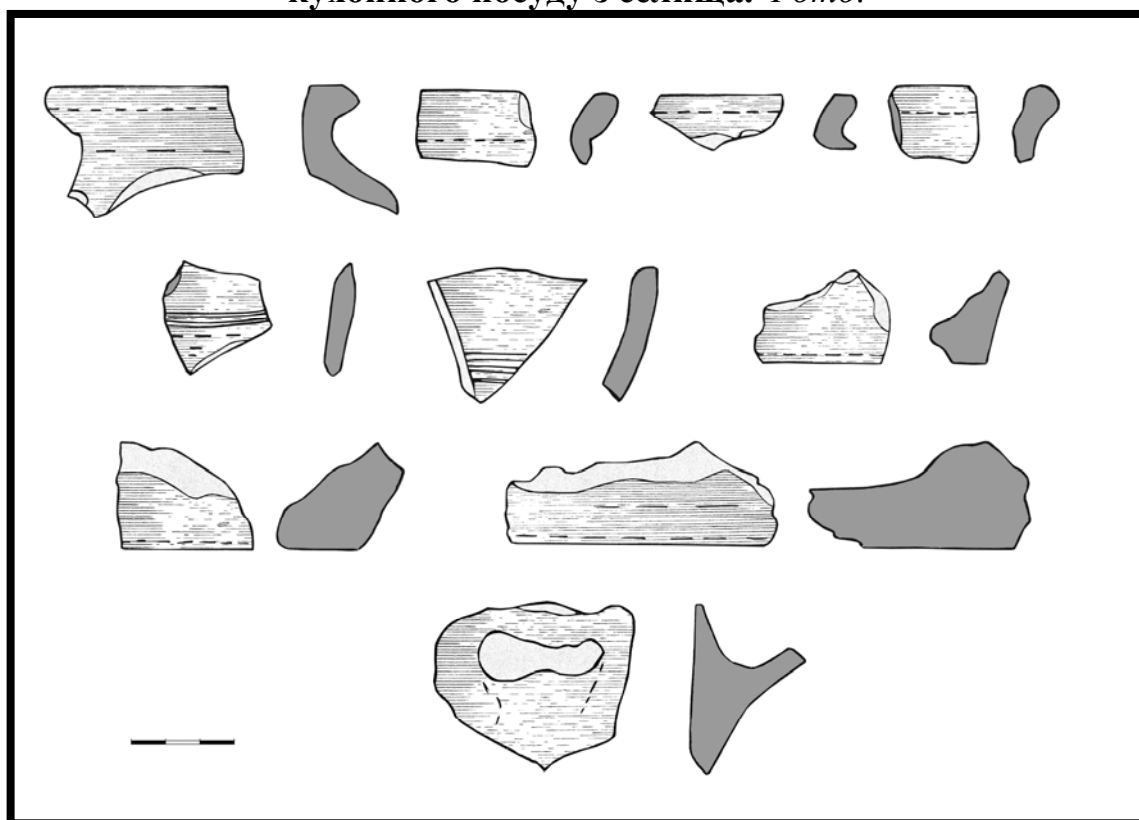
13-14. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного черняхівського посуду з селища. Фото.

15. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки ліпного черняхівського посуду з селища. Рисунок.

16. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки кружального кухонного посуду з селища. *Фото.*

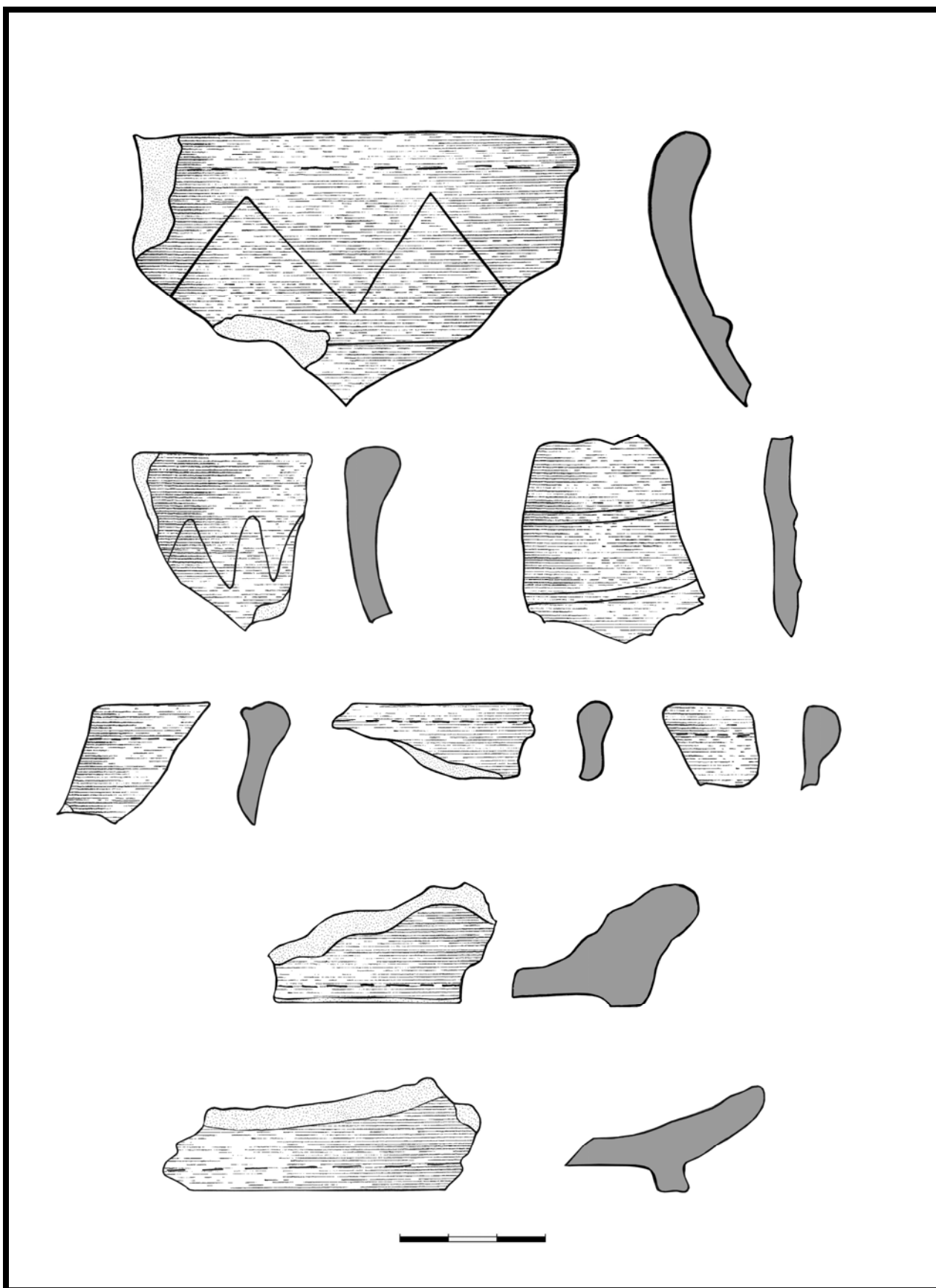
17. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки кружального кухонного посуду з селища. *Рисунок.*

18. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки кружального кухонного посуду з селища. Фото.

19. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки черняхівського сіро- та чорнолискованого посуду. *Фото.*

20. Писарівське селище черняхівської культури. Уламки черняхівського сіро- та чорнолискованого посуду. *Рисунок*

21. Писарівське селище черняхівської культури. Некерамічні знахідки з одного з «хатищ» черняхівської культури в південній частині селища (№6 на плані). Фото.

22. Матеріали з «хатища» XVIII-XIX століття на північній околиці селища. Кераміка, скло, кремій. Фото.

Вища атестаційна комісія України

ДИПЛОМ кандидата наук

КН № 014378 *

РІШЕННЯМ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ

Інституту археологій НАН України

від *20 травня 1997 року*

протокол № *15*

Смирненку Олександрову Борисовичу

ПРИСУДЖЕНО НАУКОВИЙ СТУПІНЬ КАНДИДАТА

історичних наук

Голова спеціалізованої вченої ради

Учений секретар

